

Проблеми впровадження ефективної інноваційної діяльності вітчизняними підприємствами

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У статті розглянуто базові поняття та переваги інноваційної діяльності. Вивчено сучасні проблеми впровадження ефективної інноваційної діяльності та обґрунтовано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: інноваційна діяльність, ефективність виробництва, інвестиційна привабливість.

Abstract

Basic concepts and advantages of innovative activity are discussed in the article. Modern problems of implementing effective innovative activities have been studied and ways of solving them have been substantiated.

Keywords: innovative activity, production efficiency, investment attractiveness.

Вступ

У сучасному світі національна економіка та успішна діяльність підприємств тісно пов'язані з інноваціями. Прагнення до постійного удосконалення виробництва змушує впроваджувати нові технології та впроваджувати наукові досягнення. Дослідження спрямоване на виявлення конкретних факторів діяльності, які забезпечують імплементацію інноваційної діяльності на українських підприємствах. Аналіз цієї проблеми дозволяє розробити стратегії, спрямовані на покращення ситуації в цій області. Крім того, дослідження в області запровадження інновацій важливе для виявлення конкретних проблем та можливостей, що виникають в українському бізнес-середовищі. Знання цих чинників дозволяє створити ефективні стратегії підвищення інноваційного потенціалу підприємств, які, у свою чергу, сприяють економічному зростанню, створенню нових робочих місць та підвищенню життєвого рівня населення. Важливою складовою цього процесу є інноваційна привабливість, яка характеризується комплексом чинників, що спонукають керівництво підприємств до активної підтримки інноваційних ідей. Така стратегія підприємства спрямована на заохочення виявлених інвесторів до співпраці та максимізацію вигоди від інноваційних проєктів за умови мінімізації ризиків. До того ж, враховуючи геополітичне положення України, здатність країни до інноваційного розвитку також може мати стратегічне значення для її національної безпеки та геополітичної стабільності. Отже, надзвичайно актуальним є дослідження проблем інноваційного розвитку та шляхів їх вирішення.

Результати дослідження

Інноваційна привабливість – це сукупність об'єктивних властивостей і умов здійснення інноваційної діяльності на інноваційному ринку, що формуються керівництвом підприємств промислового виробництва, міністерствами і відомствами шляхом цілеспрямованого переконання потенційних інвесторів для прискорення досягнення інноваційних цілей та отримання максимального ефекту під час мінімізації інноваційних ризиків [1]. Інноваційна діяльність здійснюється з метою отримання конкурентних переваг, збільшення ефективності праці, збільшення вартості бізнесу, також не менш важливим завданням такої діяльності є відповідність вимогам ринку. Інноваційна діяльність важлива як для національної економіки в цілому, так і для окремих підприємств. Вона забезпечує більш якісне виробництво, застосовуючи нових технологій та наукових досягнень.

Щоб забезпечити інноваційну діяльність, підприємствам необхідно створити певні умови, тому для більш точного відображення результатів інноваційної діяльності, потрібно брати до уваги економічні результати. Інновації повинні чітко вписуватися в існуючу бізнес-модель або план розвитку підприємства, та контролюватися керівником для кращої координації. Ідеї та концепції потрібно ранжувати та виділяти більш привабливі для діяльності підприємства, адаптувати застарілі ідеї та принципи до вимог ринку.

Розглянемо кластерний підхід – сучасну управлінсько-інноваційну технологію, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності як окремого регіону, галузі або підприємства, так і держави в цілому, що зумовлено низкою характерних особливостей кластерних структур [2].

Із точки зору ефективності інноваційної діяльності, виявляється, що виробнича структура кластера є більш вигідною, ніж галузева структура. Це пояснюється тим, що для розроблення інноваційного продукту необхідно поєднання зусиль підприємств різних галузей, що уможливорює отримання синергетичного ефекту, для оцінювання якого доцільним є використання показника, зумовленого дисконтованою економічною доданою вартістю:

$$EVA = \sum_{t=1}^T EVA_t / (1 + C)^t \rightarrow \max,$$

де C – норма дисконту;

T – часовий проміжок;

EVA_t – економічна додана вартість у році t .

Ефективне функціонування інноваційного кластеру вимагає проведення об'єктивного та комплексного аналізу, який визначає: місце розташування кластеру, встановлення його пріоритетів, ефективність підприємств, які входять до кластеру, а також ідентифікацію можливих проблем та перспективу його подальшого розвитку.

У кластері може виникнути ситуація, коли підприємства замість співпраці та обміну інноваційними ідеями зосереджуються на конкуренції за ресурси, що може призвести до їх розподілу на конкурентну боротьбу, замість спрямування на спільні ініціативи та інноваційні проекти. Якщо кластер сильно спеціалізований у певній галузі, зокрема, виробництво автомобілів або інформаційних технологій, він може бути вразливим до кризи в цій галузі або стрибків цін на певні матеріали. Недостатня координація та співпраця між учасниками кластера може призвести до непродуктивності та втрати інноваційного потенціалу. Конфлікти інтересів або порушення довіри можуть ускладнити спільні ініціативи та ефективну співпрацю.

Кластерний метод має низку можливостей та недоліків, розглянемо їх у табл. 1.

Таблиця 1 – Можливості та недоліки кластерного методу

Можливості	Недоліки
Управлінський орган може встановити систему моніторингу та оцінювання ефективності кластеру: збір і аналіз даних про розвиток кластера, оцінювання результатів ініціатив та проектів, визначення базових показників ефективності і т.п.	Відсутність єдиного управлінського органу: без єдиного управлінського органу кожна організація або установа в кластері може діяти окремо, що може призвести до втрати ефективності в досягненні спільних ініціатив.
Управлінський орган може створити механізми стимулювання співпраці між учасниками кластеру та обміну знаннями та досвідом: організація конференцій, семінарів або воркшопів, створення платформи для обміну інформацією та комунікації.	Закритість може призвести до обмеження потенціалу кластера для залучення нових ідей, технологій та інвестицій, що може гальмувати його розвиток. Обмеження доступу до зовнішніх інноваційних ідей та технологій може призвести до стагнації та втрати конкурентоспроможності кластера в майбутньому.
Управлінський орган може сприяти забезпеченню учасників кластера доступом до більшості ресурсів, включаючи фінансові, технічні, людські та інші ресурси: організація фінансової підтримки, відкриття доступу до спільних інфраструктурних або технологічних платформ за згодою учасників чи створення спільного фонду.	Відсутність диверсифікації в кластерній системі призводить до підвищення ризику для всього кластеру через залежність від обмежених видів діяльності. Кластери, які спеціалізуються тільки в певних галузях або продуктах, можуть стати вразливими перед економічними змінами, такими як зміни в попиті або цінах на ринку.
Управлінський орган має приділити увагу питанням сталого розвитку, встановлюючи стратегії зменшення впливу на навколишнє середовище, раціональне використання ресурсів	Слабкість перед зовнішніми чинниками: якщо кластер спеціалізується лише на певних галузях, він може бути особливо чутливим до економічних коливань, таких як рецесії або зміни

та підтримку соціальної відповідальності бізнесу.	запиту. Глобальні кризи, політичні ризики значно значно більші для кластеру, через значну кількість елементів.
---	--

Щоб запобігти деяким недолікам потрібно модернізувати кластерний підхід та створити для нього управлінський орган який буде регулювати діяльність, розподіляти ресурси інвестиції. Він буде створений за згодою учасників та мати доступ до різної інформації та ресурсів, при цьому має підпорядковуватися правилам, які встановлені та узгоджені учасниками.

Зауважимо, що управлінський орган має планувати та створювати спільну інфраструктуру, розробляти стратегію для збільшення ефективності та здійснення планування.

Завдяки перевагам такого модернізованого методу значні бенефіції отримує інноваційна та наукова діяльність, управлінський орган може сприяти активнішій співпраці між учасниками кластера та створенню сприятливого середовища для обміну знаннями та ідеями. Ефективний управлінський орган може допомогти залучити додаткові ресурси та інвестиції для підтримки інноваційних проєктів.

Серед перешкод в інноваційній діяльності варто виділити такі, як відсутність інноваційної стратегії та неспроможність впровадити інновації у існуючу бізнес модель. Нездатність ефективно оцінити, як прибуток від впровадження інновацій, так і ризики від нововведень. Крім того, чинниками, що унеможливають імплементацію інновацій, є: відсутність кваліфікованого персоналу, низька конкуренція на ринку, нездатність оцінити попит на інновації товари чи послуги, відсутність політики, скованої на розвиток інноваційної діяльності.

Для поживлення інноваційного клімату на рівні країни державні органи мають створювати і застосовувати нові конкурентоспроможні технології виробництва товарів і послуг. Це особливо стосується промислових секторів. Інноваційна активність підприємств у цих галузях значною мірою залежить від державного регулювання, законодавчих нормативів та актів щодо здійснення виробничої діяльності та доступності фінансування для розроблення та впровадження нових ідей і технологій. Тут головне завдання держави полягає у сприянні інвестиційним процесам, створенні додаткових можливостей для її учасників, а також вирішенні завдань, які бізнес не може розв'язати самостійно. При цьому кластери не повинні перешкоджати діяльності держави, навпаки, полегшити взаємодію в галузі.

Держава може надавати фінансову підтримку для інноваційних ініціатив кластера через різні програми грантів, субсидій або податкових пільг. Управлінський орган може сприяти координації та моніторингу використання цих ресурсів.

Держава може сприяти розвитку кластера у міжнародному співробітництві, наприклад, шляхом підтримки участі в міжнародних виставках, конференціях та програмах обміну. Управлінський орган, у свою чергу, може брати активну участь у формуванні стратегії міжнародного співробітництва та реалізації спільних проєктів з партнерами інших країн. Державні органи можуть приймати законодавчі акти або регулювати політику, спрямовану на сприяння інноваційного розвитку кластерів. Управлінський орган може ділитися статистикою та брати участь у формуванні такої політики і сприяти її впровадженню.

Звісно, у різних сферах інноваційні можливості сильно відрізняються, зокрема, за результатами досліджень 2019 р. найбільше інновацій було впроваджено у виробництво харчових продуктів (16,8%), машин та устаткування (10,2%). У 2019 р. на інновації підприємства витратили 14220,90 млн. грн., у т. ч. на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 10185,11 млн. грн., на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки 2918,85 млн. грн., на придбання інших зовнішніх знань (придбання нових технологій) – 37,49 млн. грн. та на інші роботи, пов'язані зі створенням та впровадженням інновацій (інші витрати), – 1079,45 млн. грн. [3].

Всесвітня організація інтелектуальної власності спільно зі школою бізнесу INSEAD та Корнельським університетом відвели Україні за рівнем інноваційної результативності економіки (80 показників у 7 сферах) 45 місце серед 131 країни світу [4].

Разом із тим, ВОІВ у 2021 р. ранжувала 132 країни за рівнем їх інноваційної результативності, серед яких Україна посіла 49 позицію [5].

У 2022 році Україна погіршила свій рейтинг та здобула 57 позицію в рейтингу Глобального Інноваційного Індексу (із 132 країн), а також – 34 місце серед 39 економік Європи.

У 2023 році відбулося певне покращення інноваційної привабливості Україна, зокрема, вона посіла 55 позицію та 34 – серед економік 39 країн Європи [6].

Серед основних чинників, що гальмують інноваційну активність в Україні, важливе місце має недостатній обсяг та різноманітність джерел фінансування, серед яких головним джерелом забезпечення фінансовими ресурсами інноваційної діяльності є кошти самих підприємств [7].

Сучасні компанії ведуть свою діяльність у надзвичайно складних умовах: зниження попиту на продукцію, високий рівень конкуренції, позики під високі відсоткові ставки.

Отже, розглядаючи проблеми впровадження інновацій на підприємстві можна виділити такі:

- нестача власних коштів;
- великі витрати на нововведення;
- недостатня фінансова підтримка держави;
- високий економічний ризик;
- недосконалість законодавчої бази;
- тривалий термін окупності нововведень;
- низький платоспроможний попит на нову продукцію;
- нестача інформації про ринки збуту;
- нестача кваліфікованого персоналу;
- відсутність коштів у замовників;
- відсутність можливостей для кооперації з іншими підприємствами і науковими організаціями;
- несприйнятливості підприємства до нововведень;
- нестача інформації про нові технології

Отже, необхідність інновацій для успішної діяльності підприємства та покращення конкурентоспроможності є обов'язковим підґрунтям. Для покращення інноваційної діяльності потрібно створювати кластер у певній (певних) галузі (сферах) та запроваджувати відповідний управлінський орган. Завдяки цьому стає можливим ефективне стимулювання розвитку та зростання конкурентоспроможності кластеру. Завдяки синергетичному ефекту збільшується продуктивність та конкурентоспроможність як кластера, так і окремих його елементів.

Список використаної літератури

1. Азарова А. О. Жалін Ю. О. Розроблення механізму покращення інноваційної діяльності підприємства сучасними інформаційними технологіями. Колективна монографія: Управління інноваційною, інвестиційною та економічною діяльністю інтегрованих об'єднань та підприємств / за заг. ред. Л. М. Савчук. Дніпропетровськ: «Пороги», 2016. С. 124 – 133.
2. Орлова-Курилова О. В. Інноваційний кластер як органічний елемент національної економіки. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. Вип. 219. С. 59 – 66.
3. Писаренко Т. В., Кваша Т. К., Рожкова Л. В., Коваленко О. В. Інноваційна діяльність в Україні у 2019 році. Науково-аналітична доповідь. МОН України, УкрІНТЕІ. 2020. 45 с.
4. Писаренко Т. В., Куранда Т. К., Кваша Т. К. та ін. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році. Науково-аналітична записка. УкрІНТЕІ, 2021. 39 с.
5. Писаренко Т. В., Куранда Т. К. та ін. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році. Науково-аналітична доповідь. УкрІНТЕІ. 2022. 93 с.
6. Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності, державний сайт України. *Вікіпедія*: веб-сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti> (Дата звернення: 04.04.2024).
7. К. В. Циганова, Н. М. Чухраєва Проблеми активізації інноваційної діяльності підприємств України. *Ефективна економіка*. 2020. №975. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7633> (Дата звернення: 04.04.2024)

Азарова Анжеліка Олексіївна – кандидат технічних наук, професор кафедри менеджменту та безпеки інформаційних систем Вінницького національного технічного університету, м. Вінниця, e-mail: azarova.angelika@gmail.com

Гарук Владислав Володимирович – студент групи MIT-20б, факультет менеджмент інформаційних технологій, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: vgaruk12@gmail.com

Angelika A. Azarova – Ph.D. in technique, Professor of the Department of Management and Information Systems Security, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

Garuk V. Vladyslav – student of MIT-20b group, faculty of information technology management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: vgaruk12@gmail.com